

FINANCE, BANKING, INSURANCE AND THE STOCK MARKET

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

УДК 334.012.64:338.24(477)

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вікторія Васюта

Національний університет «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»,
Полтава, Україна
ORCID: 0000-0002-7469-3968

Карина Харченко

Національний університет «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»,
Полтава, Україна
ORCID: 0009-0002-6709-9458

Резюме. Українське підприємництво в умовах воєнної агресії рф зіткнулося з безпрецедентними викликами, серед яких руйнування виробничих потужностей, втрата логістичних ланцюгів, скорочення внутрішнього попиту, відтік робочої сили та зростання фінансових ризиків. За цих обставин питання забезпечення фінансової підтримки бізнесу стало одним із ключових напрямів державної економічної політики. Державні механізми підтримки охоплюють кредитні програми з пільговими ставками, грантові ініціативи для започаткування та розвитку власної справи, компенсаційні пакети для релокованих підприємств, а також цільові програми на відновлення критично важливих секторів економіки. Поряд із цим міжнародні донори та фінансові організації, такі, як ЄБРР, Світовий банк, ЄС, уряди окремих країн-партнерів активно долучаються до формування фінансових пакетів допомоги, спрямованих на підтримку ліквідності українських компаній, розширення можливостей експорту та інтеграцію у світові ринки. Водночас надзвичайно важливою є діяльність інститутів розвитку підприємництва, бізнес-асоціацій і громадських ініціатив, які допомагають у консалтингу, навчанні, створенні бізнес-інкубаторів і платформ для кооперації. Динаміка 2020–2024 років свідчить про поступове відновлення підприємницької активності після різкого падіння у 2022 році та про ефективність державних і міжнародних програм підтримки. Умови війни стимулюють пошук інноваційних підходів до фінансування, що створює передумови для відновлення економічного потенціалу після завершення воєнних дій. Фінансова підтримка українського підприємництва в умовах війни є багатокомпонентною системою, що включає державні, міжнародні та приватні інструменти, спрямовані на збереження бізнес-активності, стимулювання інноваційного розвитку та забезпечення адаптації підприємців до нових соціально-економічних реалій. Ефективність цієї підтримки визначатиме не лише стійкість бізнес-середовища, а й перспективи відновлення та довготривалого розвитку національної економіки, її інтеграції у європейський та світовий простір.

Ключові слова: фінансова підтримка, підприємництво, пільгове кредитування, гранти, міжнародна допомога, військовий стан.

Отримано 28.10.2025

UDC 334.012.64:338.24(477)

FINANCIAL SUPPORT FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE MARTIAL LAW CONDITIONS

Viktoriiia Vasiuta

*National University «Yuri Kondratyuk
Poltava Polytechnic», Poltava, Ukraine*

Karina Kharchenko

*National University «Yuri Kondratyuk
Poltava Polytechnic», Poltava, Ukraine*

Summary. *Ukrainian entrepreneurship in the context of the Russian Federation's military aggression faced unprecedented challenges, including the destruction of production facilities, loss of logistics chains, reduction in domestic demand, outflow of labor, and increased financial risks. Under these circumstances, the issue of providing financial business support has become one of the key areas of state economic policy. State support mechanisms include credit programs with preferential rates, grant initiatives for starting and developing one's own business, compensation packages for relocated enterprises, as well as targeted programs for the restoration of critically important sectors of the economy. Along with this, international donors and financial organizations, such as the EBRD, the World Bank, the EU, and governments of individual partner countries, are actively involved in the formation of financial assistance packages aimed at supporting the liquidity of Ukrainian companies, expanding export opportunities, and integrating into world markets. At the same time, the activities of entrepreneurship development institutes, business associations, and public initiatives that assist in consulting, training, and the creation of business incubators and platforms for cooperation are extremely important. The dynamics of 2020–2024 indicate a gradual recovery of entrepreneurial activity after a sharp decline in 2022, and the effectiveness of state and international support programs. War conditions stimulate the search for innovative approaches to financing, which create the prerequisites for restoring economic potential after the end of hostilities. Financial support for Ukrainian entrepreneurship in war conditions is a multi-component system that includes state, international, and private instruments aimed at preserving business activity, stimulating innovative development, and ensuring the adaptation of entrepreneurs to new socio-economic realities. The effectiveness of this support will determine not only the sustainability of the business environment, but also the prospects for the recovery and long-term development of the national economy, its integration into the European and global space.*

Key words: *financial support, entrepreneurship, preferential lending, grants, international assistance, martial law*

Received 28.10.2025

Постановка проблеми. Воєнна агресія росії проти України призвела до масштабних руйнувань інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів та енергопостачання, що безпосередньо позначається на функціонуванні підприємств [1]. Малі та середні підприємства (МСП) складають основу економіки України, забезпечуючи 74% робочих місць і 64% доданої вартості. Проте війна призвела до тимчасового припинення діяльності близько 64% МСП, хоча більшість з них зуміли відновити роботу, демонструючи високу стійкість та адаптивність. У таких умовах фінансова підтримка стає критично важливою для збереження економічної активності, забезпечення робочих місць та стимулювання післявоєнного відновлення.

Необхідність фінансової підтримки для відновлення МСП підтверджується практикою міжнародних організацій. Зокрема, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) надає фінансову та консультативну підтримку українським МСП, включаючи гранти, допомогу з релокації, участь у міжнародних виставках та управлінські поради під час криз [2]. Таким чином, фінансова підтримка підприємництва під час війни є ключовим чинником економічної та соціальної стабільності, впливаючи на розвиток інновацій, ринок праці та довготривалу стійкість національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика ролі, сучасного стану та перспектив розвитку підприємництва в Україні стала предметом уваги численних науковців. Зокрема, особливості функціонування українського бізнесу в умовах

повномасштабної військової агресії Росії та ключові виклики, з якими стикаються підприємці, досліджували Бондар О. В. [1], Васюта В. Б., Мехеда Я. Р. [2], Коваленко О., Сосновська М. [3]. Науковці наголошують, що для забезпечення сталого розвитку національного підприємництва у воєнний період необхідна активна підтримка як з боку державних інституцій, так і міжнародних донорських організацій. У свою чергу, Ярошук В. О., Арзянцева Д. А. [4], а також Скрипник Г. О. і Римар А. В. [5] у своїх дослідженнях акцентують увагу на важливості державного сприяння українському бізнесу в умовах дії воєнного стану.

Метою дослідження є визначення ролі фінансової підтримки українського підприємництва під час війни.

Постановка завдання. Проаналізувати розвиток підприємництва в Україні, визначити види фінансової підтримки в умовах війни, застосовуючи методи аналізу, синтезу, узагальнення та системного підходу.

Виклад основного матеріалу. В умовах воєнної агресії українське підприємництво зіткнулося з безпрецедентними викликами, що значно загостило проблему доступу до фінансових ресурсів та потребу в державній підтримці. Основними проблемами МСП є скорочення внутрішнього споживання, руйнування логістичних ланцюгів, зростання вартості кредитних ресурсів та обмежений доступ до міжнародних фінансових інструментів [1; 2].

У перший місяць війни понад 80% підприємств України призупинили або повністю припинили діяльність. Частина компаній переїхала у безпечні регіони, що зумовило скорочення виробничих обсягів. Деякі види бізнесу втратили актуальність, водночас з'явилися нові потреби на товари та послуги, стимулюючи переорієнтацію діяльності підприємців. Збитки українського бізнесу від російської агресії оцінюються в \$13 млрд, з яких \$9 млрд припадають на великий та середній сектор. У 2022 році близько 109 великих і середніх підприємств зазнали прямих збитків [2].

Дослідження показують, що ключовим фактором виживання бізнесу є адаптація фінансових стратегій, включно з оптимізацією витрат, диверсифікацією джерел фінансування та активним використанням державних програм підтримки [3, 4]. Держава впровадила ряд механізмів підтримки: пільгове кредитування, компенсації за збитки, податкові канікули та грантові програми для стартапів і МСП [2; 5].

Аналіз функціонування підприємств під час війни показує різке падіння економічної активності у 2022 році та поступове відновлення в наступні роки [2]. Для кращого розуміння трансформацій у бізнес-середовищі доцільно розглянути динаміку ключових показників, таких, як стан промисловості, темпи зміни ВВП та частку закритих підприємств у 2022–2025 рр. (табл. 1) [6].

Таблиця 1. Динаміка ключових показників діяльності підприємств в Україні (2022 – середина 2025 р.)

<i>Рік/ Показник</i>	<i>Промисловість</i>	<i>Валовий внутрішній продукт (ВВП)</i>	<i>Відсоток закритих підприємств</i>	<i>Особливості</i>
2022	63,3% від рівня 2021 року; березень – 46,5%	–	2,8% великих/середніх підприємств зазнали зупинки	Різке падіння через бойові дії; значні збитки у металургії та промисловості
2023	106,8% порівняно з кінцем 2022 року	+5,5% порівняно з 2022	24,5% нових бізнесів закрилися в перший рік	Початок відновлення; зростання доходів малого та середнього бізнесу
2024	Індекс ділової активності зріс; стабілізація	–	13,7% нових бізнесів закрилися в перший рік	Відновлення ділової активності; проблеми з робочою силою та інфраструктурою
2025 (до середини)	Стабілізація, подальше відновлення	–	1,3% підприємств зупинили діяльність	Продовження стабілізації; поступове поліпшення ситуації

Війна вплинула на роботу українських підприємств у період з 2022 до середини 2025 року. У 2022 році спостерігалось різке падіння промислового виробництва та значні збитки великих підприємств. У 2023 році економіка почала відновлюватися: зріс ВВП, промисловість частково стабілізувалася, а малий та середній бізнес демонстрував зростання доходів [2]. У 2024 році відновлення ділової активності продовжилося, хоча проблеми з робочою силою та інфраструктурою залишалися значними. У першій половині 2025 року ситуація стабілізувалася ще більше: кількість підприємств, що зупинили діяльність, зменшилася, спостерігається поступове поліпшення ділової активності.

Динаміка відкриття нових та закриття існуючих фізичних осіб-підприємців (ФОПів) у 2020–2024 рр. (рис. 1) відображає як кризові процеси, пов’язані з пандемією COVID-19 та повномасштабною війною, так і поступове відновлення підприємницької активності завдяки державним програмам підтримки.

У перші роки війни спостерігалось різке зростання кількості припинень діяльності, проте вже у 2023–2024 рр. фіксується тенденція до відновлення бізнесу, зокрема завдяки грантам, податковим пільгам і релокації підприємств у безпечніші регіони [7].

Рисунок 1. Кількість відкритих та закритих ФОПів за 2020–2024 рр. [7]

Рекордним роком за кількістю як відкритих, так і закритих ФОПів став 2024 рік (рис. 2). Цьому сприяло: економічна адаптація бізнесу до нових умов, зміна споживчих звичок, вплив інфляції та інші фактори. Основним трендом стало зростання підприємницької активності серед жінок, зокрема в секторах ІТ та послуг.

Рисунок 2. Кількість закритих ФОПів по секторах економіки у 2024 році [8]

Цей сектор ритейлу виявився першим за кількістю серед закритих ФОПів – понад 65 тисяч. Приріст закриттів у порівнянні з 2023 роком склав 44,8%. У сфері ІТ було закрито майже 39 тисяч ФОПів, що є значним зростанням порівняно з попереднім роком [8].

Відмічається зростання жіночої активності у період 2020–2024 років. У 2024 році жінки відкрили 173 700 нових ФОПів, що становить 61% від усіх нових реєстрацій, що є рекордним показником за останні 4 роки. Сезонність впливає на динаміку – відмічається літній сплеск активності. Влітку 2024 року жінки відкрили 46 000 нових ФОПів, що складає 62,5% від усіх нових реєстрацій цього періоду.

Регіональними лідерами стали Сумська (63,3%), Полтавська (63,2%) та Хмельницька (63,1%) області. Там спостерігається найвища частка жінок серед нових ФОПів.

Популярними сферами є: надання індивідуальних послуг (89%), виробництво одягу (85%), освіта (82,3%) та надання соціальної допомоги (81,5%) [9].

Згідно з дослідженням стану та потреб бізнесу, проведеним у квітні–травні 2024 року Центром Розвитку Інновацій, Офісом з розвитку підприємництва та експорту, національним проектом «Дія.Бізнес» та AdvanterGroup, індекс бізнес-активності (UBI) на травень 2024 року становив 43,7 зі 100 можливих [2].

Отримані дані свідчать про поступове відновлення ділової активності підприємств після економічного спаду. Незважаючи на те, що більшість бізнесів функціонує стабільно, окремі сектори економіки все ще зіштовхуються з певними труднощами та обмеженнями.

Серед основних проблем розвитку підприємництва в Україні виділяють наступні.

Економічну невизначеність та ризики війни. Значна кількість підприємців зазнає збитків через бойові дії та руйнування інфраструктури. Нестабільність економіки зменшує інвестиційну привабливість та обмежує доступ до кредитних ресурсів.

Фіскальне навантаження та регуляторні бар'єри. Високі податки та обов'язкові платежі (ЄСВ, військовий збір) створюють додаткове фінансове навантаження на малий і середній бізнес [8]. Складні процедури державної реєстрації, ліцензування та податкової звітності збільшують витрати часу та ресурсів підприємців.

Проблеми з робочою силою. Війна призвела до міграції населення та нестачі кваліфікованих кадрів у різних регіонах, що ускладнює залучення та утримання працівників.

Інфраструктурні та логістичні складнощі. Пошкоджені дороги, транспортні вузли та складські приміщення ускладнюють постачання продукції та реалізацію товарів.

Збої в роботі енергетичних мереж і комунікацій. Вони негативно впливають на безперервність виробництва та надання послуг.

Недостатня фінансова та інституційна підтримка. Багато МСП не мають доступу до державних грантів, пільгових кредитів та програм підтримки [8], а обмежена інтеграція з міжнародними ринками ускладнює можливості для експорту.

Соціально-психологічні фактори. Підприємці відчувають невпевненість у майбутньому через війну та економічну нестабільність, що знижує готовність до інвестицій та розвитку бізнесу.

У таких умовах фінансова підтримка підприємництва стає особливо важливою, оскільки багато підприємств ризикують призупинити виробництво, втратити клієнтів або зіштовхнутися з порушенням логістики.

Динаміка 2020–2024 років свідчить про ефективність державних та міжнародних програм підтримки. Грантові програми, такі, як «Власна справа», дозволяли підприємцям отримувати фінансування від 50 000 до 250 000 грн для ремонту цехів, закупівлі обладнання або формування запасів сировини. При отриманні понад 75 000 грн заявник мав створити одне-два робочі місця [10].

Міжнародні ініціативи, наприклад «Business Bridge» у рамках ReadyForEU, надають українським МСП, постраждалим від війни, фінансову підтримку у вигляді ваучерів для участі у торгових виставках у ЄС та доступу до послуг.

Підтримка МСП є надзвичайно важливою для відновлення економіки країни після війни. Підприємства потребують значного фінансування та розвитку спроможностей для забезпечення рівних умов участі у програмах реконструкції та відновлення [5].

Для прикладу, одним із найефективніших інструментів на Полтавщині стали гранти, які надають підприємцям без обов'язку повернення, що особливо цінно в умовах економічної нестабільності.

У 2020 році грантові програми на Полтавщині були обмеженими, проте вже у 2021 році, завдяки державним та міжнародним ініціативам, їх кількість значно зросла. У 2022 році область стала лідером за обсягами субсидованого кредитування серед центральних регіонів, зростання склало 290% [10].

У 2023 році грантові програми стали доступнішими для широкого кола підприємців. Програма «Власна справа» дозволила понад 11 тисячам підприємців отримати фінансування у розмірі близько 2,7 млрд грн на закупівлю обладнання, оренду приміщень, маркетинг та інші потреби.

У 2024 році підтримка продовжувала зростати, зокрема для жінок-підприємниць, внутрішньо переміщених осіб та молоді, що свідчить про ефективність державної та міжнародної підтримки бізнесу в умовах війни та економічної нестабільності [10].

У 2024 році понад 11 тисяч підприємців Полтавщини отримали фінансування у рамках програми «Власна справа», загальна сума грантів склала близько 2,7 млрд грн. Кошти спрямовувалися на закупівлю обладнання, оренду приміщень, впровадження нових технологій та маркетингові заходи.

Додатково понад 300 жінок-підприємниць отримали гранти до 70 тис. грн для розвитку бізнесу та модернізації обладнання. Для роботодавців, що створювали нові робочі місця, надавалися гранти до 40,5 тис. грн на компенсацію заробітної плати.

Особливу увагу приділено грантам для внутрішньо переміщених осіб – понад 150 підприємців отримали до 3 тис. євро для розвитку мікробізнесу, що сприяло відновленню економічної активності регіону. Крім того, підприємства, які організовували стажування для молоді, отримували гранти до 432 тис. грн, що одночасно підтримувало бізнес і створювало нові робочі місця.

Таким чином, гранти на Полтавщині стали ключовим інструментом фінансової підтримки українського бізнесу в умовах війни. Вони допомагають зберегти підприємства та робочі місця, сприяють розвитку нових напрямів, модернізації виробництва та адаптації бізнесу до складних економічних умов [10].

Висновки. Проведений аналіз показує, що гранти стали ключовим інструментом підтримки українського підприємництва в умовах війни. Вони дозволяють підприємцям отримати фінансування без обов'язку повернення коштів, що сприяє збереженню бізнесу, модернізації виробництва та створенню нових робочих місць. Динаміка 2020–2024 років свідчить про поступове відновлення підприємницької активності після різкого падіння у 2022 році та про ефективність державних та міжнародних програм підтримки.

Особливої уваги заслуговує підтримка жінок-підприємниць, внутрішньо переміщених осіб та молоді, що стимулює розвиток нових напрямків бізнесу та адаптацію підприємств до складних економічних умов. Отримані дані підтверджують, що гранти не лише забезпечують фінансову допомогу, а й сприяють трансформаційним процесам у бізнес-середовищі, підвищують стійкість підприємств і стимулюють їхню адаптацію до сучасних викликів.

Conclusions. The analysis shows that grants have become a key tool for supporting Ukrainian entrepreneurship in wartime. They allow entrepreneurs to receive financing without

the obligation to repay funds, which contributes to the preservation of businesses, the modernization of production, and the creation of new jobs. The dynamics of 2020–2024 indicate a gradual recovery of entrepreneurial activity after a sharp decline in 2022, and the effectiveness of state and international support programs.

Of particular note is the support for women entrepreneurs, internally displaced persons, and youth, which stimulates the development of new business areas and the adaptation of enterprises to difficult economic conditions. The data obtained confirm that grants not only provide financial assistance, but also contribute to transformational processes in the business environment, increase the resilience of enterprises, and stimulate their adaptation to modern challenges.

Список використаних джерел

1. Бондар О. В. Підтримка підприємницької діяльності в умовах війни в Україні. Актуальні проблеми економіки та підприємництва в умовах викликів і загроз : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. Кропивницький : ЦНТУ, 2025. С. 75–80.
2. Васюта В. Б., Мехеда Я. Р. Українське підприємництво в умовах війни. Галицький економічний вісник. 2025. Том 92. № 1. С. 181–186.
3. Коваленко О., Сосновська М. Особливості економічної діяльності українського бізнесу в умовах війни. Молодий вчений. 2025. № 1 (132). С. 169–176.
4. Ярошук В. О., Арзянцева Д. А. Державна підтримка українського бізнесу під час воєнного стану. Інтеграція науки та практики управління в умовах соціокультурних трансформацій : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практич. конф. Полтава : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2025. С. 660–663.
5. Скрипник Г. О., Римар А. В. Державна фінансова підтримка підприємництва в Україні. Економічна аналітика: сучасні реалії та прогностичні можливості : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практич. конф. Київ : КНЕУ, 2025. С. 321–323.
6. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 27.09.2025).
7. Влітку 2024 року різко зросла кількість жінок-ФОПів на тлі загального спаду реєстрацій нових фізичних осіб-підприємців. URL: <https://blog.youcontrol.market/vlitku-2024-roku-rizko-zroslo-kilkist-zhinok-fopiv-natli-zaghalnogho-spadu-riciestratsii-novikh-fizichnikh-osib-pidpriemtsiv/> (дата звернення: 20.09.2025).
8. В яких секторах закрили найбільше ФОПів у 2024 році. URL: <https://buhplatforma.com.ua/news/88602-v-yakikh-sektorakh-zakrili-naybilshe-fopiv-u-2024-rotsi> (дата звернення: 20.09.2025).
9. Тренди української фопономіки під час великої війни. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/foponomics-2024> (дата звернення: 25.09.2025)
10. Корнилюк А, Корнилюк Р. Державна програма підтримки бізнесу «Доступні кредити 5–7–9%»: пошук оптимального дизайну. URL: https://voxukraine.org/en/government-business-support-program-affordable-loans-5-7-9-looking-for-an-optimal-design?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 21.10.2025).

References

1. Bondar O. V. (2025) Pidtrymka pidpryjemnyckoji dijajlnosti v umovakh vijny v Ukraini [Supporting business activities during the war in Ukraine] Proceedings of the III All-Ukrainian Scientific-Practical Conference “Current Problems of Economics and Entrepreneurship in the Face of Challenges and Threats” [Current problems of economics and entrepreneurship in the face of challenges and threats: materials of the III All-Ukrainian scientific-practical conference Kropyvnytskyi]. Kropyvnytskyi: CNTU, pp. 78–80.
2. Vasjuta V. B., Mekheda Ja. R. (2025) Ukrajinsjke pidpryjemnyctvo v umovakh vijny [Ukrainian entrepreneurship in the conditions of war] Ghalycjkyj ekonomichnyj visnyk [Galician Economic journal], vol. 92, no. 1, pp. 181–186.
3. Kovalenko O., Sosnovsjka M. (2025) Osoblyvosti ekonomichnoji dijajlnosti ukrajinsjkogho biznesu v umovakh vijny [Features of the economic activity of Ukrainian business in wartime conditions] Molodyj vchenyj [Young scientist], no. 1 (132), pp. 169–176.
4. Jaroshhuk V. O., Arzjanceva D. A. (2025) Derzhavna pidtrymka ukrajinsjkogho biznesu pid chas vojennogho stanu [State support for Ukrainian business during martial law]. Proceedings of the III International Scientific-Practical Conference “Integration of science and practice of management in conditions of socio-cultural transformations” [Integration of science and practice of management in conditions of socio-cultural transformations: collection of materials of the III International Scientific and Practical Conference] (April 25, 2025, Poltava). Poltava: DZ “Taras Shevchenko Lviv National University”, pp. 660–663.
5. Skrypnyk Gh. O., Rymar A. V. (2025) Derzhavna finansova pidtrymka pidpryjemnyctva v Ukraini [State financial support for entrepreneurship in Ukraine]. Proceedings of the II International Scientific-Practical

- Conference “Economic analytics: modern realities and predictive capabilities” [Economic analytics: modern realities and predictive capabilities: collection of materials of the II International Scientific and Practical Conference]. Kyiv: KNEU, pp. 321–323.
6. Derzhavna sluzhba statystyky [State Statistics Service]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 27 October 2025).
 7. Vlitku 2024 roku rizko zroslo kilkistj zhinok-FOPiv na tli zaghajnogho spadu rejestracij novykh fizychnykh osib-pidpryjemciv. Available at: <https://blog.youcontrol.market/vlitku-2024-roku-rizko-zroslo-kilkist-zhinok-fopiv-na-tli-zaghajnogho-spadu-riestratsii-novykh-fizichnykh-osib-pidpriemtsiv/> (accessed: 20 September 2025).
 8. V jakykh sektorakh zakryly najbiljshe FOPiv u 2024 roci [In which sectors were the most sole proprietorships closed in 2024?]. Available at: <https://buhplatforma.com.ua/news/88602-v-yakikh-sektorakh-zakryli-naybiljshe-fopiv-u-2024-rotsi> (accessed: 20 September 2025).
 9. Trendy ukrajinsjkoji foonomiky pid chas velykoji vijny [Trends in Ukrainian Phonomics during the Great War]. Available at: <https://opendatabot.ua/analytics/foonomics-2024> (accessed: 20 September 2025).
 10. Kornyljuk A., Kornyljuk R. Derzhavna prohrama pidtrymky biznesu “Dostupni kredyty 5–7–9%”: poshuk optymaljnogho dyzajnu [State business support program “Affordable loans 5–7–9%”: finding the optimal design]. Available at: https://voxukraine.org/en/government-business-support-program-affordable-loans-5-7-9-looking-for-an-optimal-design?utm_source=chatgpt.com (accessed: 21 October 2025).